



Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

Duševno zdravje v napredni praksi zdravstvene nege

Leona Cilar Budler
Klavdija Čuček Trifkovič



Univerza v Mariboru

Fakulteta za zdravstvene vede

Duševno zdravje v napredni praksi zdravstvene nege

Avtorici

Leona Cilar Budler

Klavdija Čuček Trifkovič

September 2023

Naslov **Duševno zdravje v napredni praksi zdravstvene nege**
Title *Mental Health in Advanced Nursing Practice*

Avtorici Leona Cilar Budler
Authors (Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede)

Klavdija Čuček Trifkovič
(Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede)

Recenzija Blanka Kores Plesničar
Review (Univerzitetna Psihiatrična klinika Ljubljana)

Branko Bregar
(Univerzitetna Psihiatrična klinika Ljubljana)

Lektoriranje Sebastijan Frumen
Language editing (Univerza v Mariboru)

Tehnični urednik Jan Perša
Technical editor (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

Oblikovanje ovitka Jan Perša
Cover designer (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)

Grafične priloge Cilar Budler, Čuček Trifkovič, 2023
Graphic material

Grafika na ovitku Woman in white and black stripe long sleeve shirt,
Cover graphics foto: Joshua Fuller, unsplash.com, CC0, 2020

Založnik **Univerza v Mariboru**
Published by **Univerzitetna založba**
Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija
<https://press.um.si>, zalozba@um.si

Izdajatelj **Univerza v Mariboru**
Issued by **Fakulteta za zdravstvene vede**
Žitna ulica 15, 2000 Maribor, Slovenija
<https://fzv.um.si>, fzv@um.si

Izdaja Prva izdaja
Edition

Tisk Tiskarna JAGRAF d.o.o., Kranj, Slovenija
Printed by

Naklada 500 izvodov
Circulation

Dostopno na <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/809>
Available at

Izdano Maribor, september 2023
Published at

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba

/ University of Maribor, University Press

Vse pravice pridržane. Brez pisnega dovoljenja založnika je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, predelava ali druga uporaba tega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranjevanjem v elektronski obliki. / *All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the publisher.*

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

61(075.8)

CILAR Budler, Leona

Duševno zdravje v napredni praksi zdravstvene nege / avtorici Leona Cilar Budler, Klavdija Čuček Trifkovič. - 1. izd. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2023

ISBN 978-961-286-780-5 (broš.)

doi: 10.18690/um.fzv.2.2023

COBISS.SI-ID 165331203

ISBN 978-961-286-780-5 (pdf)

DOI <https://doi.org/10.18690/um.fzv.2.2023>

Cena
Price 10,00 EUR

Odgovorna oseba založnika prof. dr. Zdravko Kačič,
For publisher rektor Univerze v Mariboru

Citiranje Cilar Budler, L., Čuček Trifkovič, K. (2023). *Duševno zdravje v*
Attribution napredni praksi zdravstvene nege. Univerza v Mariboru,
Univerzitetna založba. doi: 10.18690/um.fzv.2.2023

Kazalo

Predgovor	1
Poglavje 1: Zdravstveni sistem v Sloveniji	3
Poglavje 2: Koncept duševnega zdravja, duševnega blagostanja in duševnih motenj	7
Duševno zdravje.....	10
Duševno blagostanje.....	11
Duševna težava.....	12
Poglavje 3: Duševne motnje	15
Depresija.....	17
Anksioznost.....	20
Psihoza.....	25
Shizofrenija.....	26
Osebnostne motnje.....	27
Motnje prehranjevanja in hranjenja.....	32
Motnje spolnosti.....	36
Motnje v duševnem razvoju.....	38
Poglavje 4: Zdravstvena nega na področju duševnega zdravja in psihiatrije v Sloveniji	45
Poglavje 5: Duševno zdravje v napredni praksi zdravstvene nege	49
Vloga medicinske sestre z naprednimi znanji.....	50
Poglavje 6: Socialne determinante duševnega zdravja	55
Poglavje 7: Stigma duševnih motenj	59
Poglavje 8: Okrevanje	63
Poglavje 9: Komunikacija	69
Poglavje 10: Medosebni terapevtski odnosi	77

Poglavje 11: Motivacijski intervju.....	79
Poglavje 12: Tehnike sproščanja.....	83
Poglavje 13: Psihološka prva pomoč.....	87
Poglavje 14: Deeskalacijske tehnike	89
PVU	90
Poglavje 15: Proces zdravstvene nege na področju duševnega zdravja.....	93
Dodatna literatura za študij.....	99
Dodatek	103

Predgovor

Napredna praksa v zdravstveni negi se v svetu vse bolj uveljavlja, medtem ko se pri nas kažejo šele začetki njenega razvoja, saj kljub ozko usmerjenim izobraževalnim programom na drugi bolonjski stopnji, ki sledijo potrebam v zdravstveni negi, za to nimamo sistemiziranih ustreznih delovnih mest in dodeljenih kompetenc. Potrebe po zdravstveni negi se v današnjem času spreminjajo; za obvladovanje zahtevnih zdravstvenih problemov je potrebna vedno večja vključenost medicinskih sester, strokovnjakinj in strokovnjakov na svojem področju, ki lahko z dodatnimi strokovnimi znanji prispevajo k obvladovanju kroničnih bolezni in razvad, ki vplivajo na njihov nastanek, k promociji zdravja, preprečevanju in obvladovanju bolezni. Kot je zapisano v smernicah o napredni zdravstveni negi Mednarodnega sveta medicinskih sester (ICN) 2020 si pacienti zaslužijo kakovostno, varno, strokovno in cenovno dostopno zdravstveno oskrbo.

Skladno s potrebami družbe in okolja, v katerem se kaže velik porast težav na področju duševnega zdravja, je Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru v okviru študijskega programa 2. stopnje Zdravstvena nega razvila študijsko smer Mentalno zdravje v napredni praksi zdravstvene nege. V okviru študijske smeri želimo študente opremiti z dodatnim strokovnim znanjem s področja duševnega zdravja in psihologije, zdravja posameznika, družine in skupnosti, primarne in

terciarne preventive, obravnave posameznikov s tveganjem za težave v duševnem zdravju ter razširiti njihove kompetence na področju obravnave težav v duševnem zdravju.

Učbenik, ki je pred vami, predstavlja nekatere vsebine zdravstvene nege na področju duševnega zdravja, ki jih obsega predmetna enota, in s katerim želimo obstoječe znanje študentov zdravstvene nege poglobiti, razširiti in dopolniti.

Poglavje 1

Zdravstveni sistem v Sloveniji

Sodobni zdravstveni sistemi se delijo glede na način financiranja zdravstvenih sistemov. V Sloveniji se od leta 1992 uporablja Bismarckov zdravstveni sistem. Sistem temelji na 110-letni avstro-ogrski tradiciji. Takrat je bila sprejeta tudi nova zakonodaja na področju zdravstva, ki je vključevala Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju in Zakon o zdravstveni dejavnosti. Nekoliko modificirani sistem, ki se uporablja v Sloveniji, temelji na univerzalnosti, dostopnosti do kakovostnega zdravstvenega varstva, enakosti in solidarnosti. Ta sistem temelji na samo enem izvajalcu osnovnega zdravstvenega zavarovanja – Zavodu za zdravstveno zavarovanje Republike Slovenije [ZZZS] (Albreht, et al., 2016, str. 16; Cilar Budler, 2022). Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije nadzoruje sistem, ki je decentraliziran s številnimi nalogami. Sistem financiranja zdravstvenega sistema v Sloveniji prihaja s strani države – Vlade RS, Ministrstva za zdravje in Zdravstvenega sveta (Cilar Budler, 2022).

Finančna sredstva se delijo glede na raven zdravstvenega varstva (primarno, sekundarno in terciarno). Primarna raven zajema zdravstveno vzgojo prebivalstva, preprečevanje bolezni, promocijo zdravja in dostop do osnovnega zdravstvenega varstva. Zdravstveno varstvo na sekundarni ravni zagotavljajo zdravniki specialisti (na primer kirurgi, specialisti interne medicine, ginekologi, psihiatri). Zdravstvene dejavnosti na sekundarni ravni se običajno izvajajo v splošnih bolnišnicah (Donev,

DUŠEVNO ZDRAVJE V NAPREDNI PRAKSI ZDRAVSTVENE NEGE

LEONA CILAR BUDLER, KLAVDIJA ČUČEK TRIFKOVIČ

Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede, Maribor, Slovenija
leona.cilar1@um.si; klavdija.cucek@um.si

Potrebe po zdravstveni negi se v današnjem času spreminjajo; za obvladovanje zahtevnih zdravstvenih problemov na področju duševnega zdravja je potrebna vedno večja vključenost medicinskih sester, strokovnjakinj na svojem področju, ki lahko z dodatnimi strokovnimi znanji prispevajo k obvladovanju duševnih motenj in razvad, ki vplivajo na njihov nastanek, k promociji zdravja, preprečevanju in obvladovanju bolezni. Kot je zapisano v smernicah o napredni zdravstveni negi 2020 Mednarodnega sveta medicinskih sester (ICN) si pacienti zaslužijo kakovostno, varno, strokovno in cenovno dostopno zdravstveno oskrbo.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fzv.2.2023](https://doi.org/10.18690/um.fzv.2.2023)

ISBN
978-961-286-780-5

Ključne besede:

duševne motnje,
mentalno zdravje,
medicinska sestra,
zdravstvena nega,
napredna praksa
zdravstvene nege,
proces zdravstvene nege



Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fzv.2.2023](https://doi.org/10.18690/um.fzv.2.2023)

ISBN
978-961-286-780-5

Keywords:
mental disorders,
mental health,
nurse,
nursing,
advanced nursing practice,
nursing process

MENTAL HEALTH IN ADVANCED NURSING PRACTICE

LEONA CILAR BUDLER, KLAVDIJA ČUČEK TRIFKOVIČ

University of Maribor, Faculty of Health Sciences, Maribor, Slovenia
leona.cilar1@um.si; klavdija.cucek@um.si

Nursing needs are changing today; the management of challenging health problems in the field of mental health requires an ever-increasing involvement of nurses, experts in their field, who can contribute with additional expertise to the management of mental disorders and the vices that influence their occurrence, to the promotion of health, prevention and control of diseases. As stated in the International Council of Nurses (ICN) Advanced Nursing Guidelines 2020, patients deserve quality, safe, professional and affordable healthcare.



Publikacija je zelo dobrodošla v slovenskem prostoru. Je, kot že navedeno, lahko kot učbenik za študente in za vse, ki nadgrajujejo svoje strokovno znanje, lahko pa je tudi v pomoč laični populaciji, ki želi o duševnem zdravju vedeti več, brez pristranskosti in strokovno utemeljeno.

Prof. dr.

Blanka KORES PLESNIČAR, dr. med.
Univerzitetna Psihiatrična klinika Ljubljana

Učbenik bo primerna bibliografska enota za študente zdravstvene nege pri predmetu Duševnega zdravja in psihiatrije, ki bo pripomogel k večji kakovosti poučevanja.

Doc. dr.

Branko BREGAR

Univerzitetna Psihiatrična klinika Ljubljana



Univerza v Mariboru

Fakulteta za zdravstvene vede

ISBN 978-961-286-780-5



9 789612 867805

Cena: 10,00 EUR

